

Els posicionaments polítics dels joves catalans. Una aproximació en clau lingüística.

Isaac González i Balletbó

Resum

L'article proposa una reflexió sobre la manera com els joves catalans viuen i perceben la política, basada en les principals aportacions de la recerca *Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana* (González, Collet i Sanmartín, 2007). Ens detenim especialment en la comprensió dels quatre *replegaments* –simbòlic, lúdic, retòric i ètic– que dibuixen el sentit del posicionament polític de la majoria dels joves catalans. Finalment observem quina incidència té la llengua catalana en el mapa dels posicionaments polítics juvenils.

Sumari

1. Introducció
2. Les actuacions polítiques. El replegament simbòlic
3. L'activisme polític. El replegament lúdic
4. Les percepcions de la política
5. Els replegaments retòric i ètic
6. Els posicionaments juvenils en el camp polític
7. El català en el posicionament polític juvenil
8. Bibliografia

1. Introducció

En el present article em proposo fer una reflexió personal arran de la recent publicació de la recerca *Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana* (González, Collet i Sanmartín, 2007), de la qual vaig ser el coordinador. En aquesta recerca, encarregada per la Secretaria General de la Joventut a l'Institut de Govern i Polítiques Públiques, hem analitzat la manera en què els joves catalans viuen i perceben la política. En l'article repassem les principals aportacions d'aquesta recerca, per després apuntar quin efecte té la llengua en el posicionament polític dels joves.

Per tal d'assolir els objectius planejats hem optat, en la recerca, per l'ús combinat d'instrumental metodològic quantitatiu i qualitatiu. El pal de paller del treball de camp ha estat una enquesta telefònica administrada a 3.300 joves catalans d'entre 15 i 29 anys. Ens trobem, per tant, davant d'una enquesta molt potent pel que fa a la mida de la mostra. El gran volum d'entrevistes realitzades ens ha permès abordar una anàlisi detinguda i rigorosa de les diferències internes que trobem entre diferents segments de joves. Una de les que ha tingut una presència notable és la referida a les diferències en funció dels usos lingüístics dels joves, i molt especialment en funció de la llengua habitual emprada durant la infància.

De l'anàlisi estadística realitzada, hem de destacar la important presència que ha tingut l'ús de models de regressió. És aquesta una tècnica que permet observar el pes explicatiu de les variables independents seleccionades tot neutralitzant els efectes explicatius espuris d'unes sobre les altres.

Metodològicament l'enquesta ha estat complementada amb la realització de 21 grups de discussió amb joves catalans de 15 a 29 anys. Les percepcions i reflexions dels joves han tingut un paper fonamental en la interpretació de les dades de l'enquesta. Els grups de discussió s'han realitzat amb joves de diferents perfils socials i demogràfics, de manera que hem pogut copsar bona part del ventall de percepcions heterogènies que es tenen de la política en funció d'aquestes posicions diferents en l'estructura social.

Com a fil conductor de l'article recupero el concepte de *replegament*. És un concepte teòric que hem creat per sintetitzar les diferents lògiques juvenils que percebem a través dels diferents indicis empírics quantitatius i qualitius. Per *replegament* entenem les diferents

apropriacions que els joves fan de la política tot reinterpretant-ne el sentit. Allò que es pot considerar com a política i com a acció política no és quelcom que es pugui donar per descomptat. Els joves n'han redefinit les fronteres semàntiques i pràctiques, de manera que els usos socials de la política, els àmbits tangibles i perceptius en què opera s'han vist modificats. Ho anirem veient al llarg de l'article.

2. Les actuacions polítiques. El replegament simbòlic

Avui dia és un lloc comú tant en els discursos mediàtics com en els de la majoria de la ciutadania considerar el col·lectiu juvenil com especialment afectat per la passivitat política, sobretot en contrast amb els joves de fa unes dècades. Certament, la majoria dels joves no destaquen pel seu elevat nivell d'activisme polític, però això no significa que sigui un col·lectiu especialment passiu. Les dades de la investigació mostren com el nivell d'activisme polític dels joves, si més no durant els mesos en què es realitzà el treball de camp, destaca per una certa eferescència a tots nivells. Al voltant del 85% dels joves enquestats que estaven en disposició d'anar a votar –és a dir, els que no eren nascuts a l'estranger i els que en les eleccions prèvies al moment de l'entrevista tenien més de 18 anys- declaren haver-ho fet. El volum dels joves que l'any anterior a l'enquesta havia participat en alguna activitat considerable com de reivindicació política també era notable. Pràcticament tres quartes parts dels joves declaren haver fet alguna acció política, ni que sigui una. Així, per exemple, el 30,1% diuen haver participat en alguna manifestació. Són dades que situen la joventut catalana al capdavant de l'activisme polític juvenil europeu.

Les dades anteriors permetrien fer una lectura cofoïsta del jovent català, però no és aquesta la nostra intenció. En tot cas, sí que permeten matisar algunes de les impressions més negatives sobre la relació dels joves amb la política. Els joves catalans no participen menys que els adults, ans el contrari, semblen el col·lectiu social amb més persones disposades a participar, si més no en segons quines circumstàncies i fórmules de participació. Amb tot, allò més interessant que posa de manifest l'anàlisi té a veure amb la naturalesa d'aquest activisme.

La seva característica principal és que es tracta d'un activisme *de baixa intensitat*. Molts són els que han fet alguna activitat que podríem considerar com a política, però la gran majoria participa en activitats puntuals i que requereixen poc compromís, poca dedicació, poca exposició personal. És, per tant, un compromís *light*. Això remet a un dels elements amb què hem caracteritzat la manera com els joves viuen la política: el seu *replegament simbòlic*. La participació és quelcom que es desenvolupa molt esporàdicament, però en canvi esdevé un acte amb una gran potència simbòlica en la configuració de la pròpia identitat, atès que fa que el jove s'autopercebi com un individu actiu, que es mobilitza, que "es mou". Anomenem aquesta tendència *replegament simbòlic* precisament perquè l'acció esdevé sobretot un acte d'afirmació identitària.

"Moure's" o "no moure's" políticament posiciona els joves dins del mapa mental juvenil com poques altres coses. Esdevé, com dèiem, un element clau en la construcció identitària d'aquells que s'autoperceben com a compromesos, per més lleuger que sigui, a la pràctica, aquest compromís. A més, els joves que s'ubiquen en el pol dels que "es mouen", ja sigui de manera més o menys intensa –la majoria és de forma poc intensa-, ho fan a partir d'una parametrització determinada de la política. En general, es defugen les formes de participació més institucionals –si n'exceptuem anar a votar-, i, en el pol oposat, també les més transgressores i antisistema. La violència i altres excessos reivindicatius són mal considerats per la immensa majoria dels joves.

D'altra banda, una altra qüestió clau és la influència de la contingència política del moment en el nivell de participació política juvenil. L'administració del qüestionari es va realitzar pocs mesos després de les eleccions generals de l'any 2004. Tant les dades relatives a les accions polítiques no electorals –sobretot manifestacions- com sobretot l'elevada participació electoral reconeguda reflecteixen la forta influència mobilitzadora que va tenir, a Catalunya, l'oposició a certes polítiques de l'anterior govern central. En els grups de discussió realitzats, els comentaris referits a la mobilització reactiva contra la participació espanyola a la guerra de l'Iraq, l'atemptat de l'onze de març i la gestió que va fer-ne el govern, són una constant. Les dades de l'enquesta evidencien com, efectivament, ens trobem davant d'un context que va generar una mobilització extraordinària.

Per contra, les dades sobre participació electoral tant en el referèndum de l'estatut com a les eleccions autonòmiques i locals que hi ha hagut posteriorment mostren com la mobilització electoral no s'ha consolidat, ans al contrari, els nivells d'abstencionisme han crescut fins a quotes inèdites. L'efecte sembla ser especialment pronunciat entre els joves. La conclusió que cal extreure'n no és que l'abstencionisme juvenil és molt elevat; és, en tot cas, un abstencionisme especialment fluctuant. Cada vegada menys joves es prenen el vot com un deure, com una obligació moral ineludible. Per contra, el vot és viscut com un dret que s'exerceix davant de situacions que criden a votar. Per aquesta part dels joves només és exercit quan hom considera que s'hi juga alguna cosa i que el seu vot pot implicar un canvi significatiu. En aquest sentit, podria ser que, com va passar el 2004, votar *contra un partit* tingui més capacitat de mobilització que no pas votar *a favor d'un partit*, sobretot davant la mirada desconfiada i desencisada que tendeix a despertar la política entesa en el sentit més restringit, és a dir, com la disputa entre partits polítics per exercir el poder de gestió dels recursos i competències de l'estat.

3. L'activisme polític. El replegament lúdic

En l'apartat anterior hem fet un repàs a la participació política dels joves i n'hem interpretat el sentit. En aquest segon punt volem aprofundir en l'anàlisi de la minoria dels joves políticament més actius. Al voltant d'una tercera part dels joves poden ser considerats com a "políticament actius" en tant que la seva realització d'actuacions polítiques no és estrictament esporàdica. Tot i així, cal pensar que, d'aquest terç, molts d'ells fan actuacions que impliquen un grau de compromís força baix; hem considerat com a joves actius tots aquells que han fet més de quatre actuacions polítiques. Per tant, no tots els "políticament actius" són intensament actius, ni molt menys. De fet, els joves que participen en associacions, entitats o grups de tipus polític o reivindicatiu –des de partits polítics fins a casals socials okupats– són, en el moment de l'entrevista, el 5,9%, i els que ho han fet en algun moment, l'11%.

El tipus d'implicació participativa en els moviments i entitats polítiques dels joves més actius és diferent de la participació política tradicional. En primer lloc, moltes vegades la participació es vincula a una manera de viure el temps de lliure disposició, aquell que cada vegada més constitueix la identitat dels subjectes –som allò que fem en el temps en què no hem de fer front a obligacions–, de manera que la participació juvenil sol moure's en una dimensió lúdica o identitària. En la mateixa línia, els temes de preocupació juvenil i de mobilització, cada vegada tenen menys a veure amb qüestions relatives al món del treball i l'esfera productiva, i més amb l'àmbit del consum i la llibertat en la construcció d'un estil de vida propi. Tot plegat és el que hem anomenat *replegament lúdic*.

En segon lloc, hem passat de l'*activisme de militància* d'antuvi a l'*activisme d'impacte* que caracteritza la implicació dels joves d'avui. La diferència entre un i altre tipus d'activisme rau en el fet que en l'activisme de militància bona part dels individus actius feien una certa *suspensió de sentit* respecte a les accions que les institucions on militaven els encomanaven, mentre que ara els joves no comprenen la seva participació política si no és trobant sentit directe en cada una de les seves actuacions. Si abans el militant acceptava esdevenir un engranatge en una maquinària política, els joves d'avui participen perquè allò que fan en cada moment respon a uns objectius que es comprenen. No és estrany, per tant, que bona part de les accions polítiques tinguin una dimensió pedagogitzant o espectacular, ambdues destinades a la conscienciació política de la ciutadania, o bé que es vehiculin sense renunciar a certa vessant lúdica. A la vegada, els grups d'acció política tendeixen a ser més informals, més flexibles, o fins i tot discontinus, i no tenen la força estructuradora que tenien antuvi. El motor de sentit de l'acció política rau en l'individu, no en l'organització. Un dels joves entrevistats ens posava el següent exemple d'activisme polític, que exemplifica la caracterització que acabem d'exposar:

Doncs jo què sé: que ha de passar el Ral·li de Catalunya, doncs anem i fotem al mig de la carretera una pancarta o no sé... Fer coses que dins la il·legalitat no et puguin donar molts mals de cap, no... però coses que se'n pugui fer ressò i que tinguin un sentit amb el teu pensament, doncs sí. I que tinguin un cert impacte, encara que no digui molt la lletra, que a la gent la faci pensar... doncs així sí.

Jordi, grup de discussió 24 a 29 anys, ciutat mitjana

Podem afegir, a més, que moltes vegades la participació política de la minoria dels joves més actius és viscuda com un activisme eminentment juvenil. Sovint els grups de referència estan formats només per joves, i bona part dels joves actius amb què vam parlar ens reconeixien que difícilment l'activisme que tenien aleshores el podrien mantenir una vegada anessin assumint les càrregues laborals i familiars pròpies de l'edat adulta. L'activisme polític és minoritari, però marcadament juvenil. Forma part d'una manera de ser jove. L'afirmació següent, d'un dels joves entrevistats de perfil més activista, ho reflecteix.

Jo crec que... en l'edat a la que estem... hem d'aprofitar l'edat que tenim perquè les coses que fem ara no les podrem fer d'aquí... cinc anys, quan ens trobem que currem o... o no mengem. Però tampoc pots fer ara el que et tocarà fer després... que és estar molt, molt centrat en la teva vida perquè si no te'n vas a la merda.

Adrià, grup de discussió 15 a 23 anys, Barcelona

Podria ser que l'activisme polític vagi esdevenint una mena de ritus de pas juvenil en la construcció d'una determinada identitat personal. Val a dir que bona part dels joves més inactius veuen en aquest activisme, més que un ritus de pas identitari, una mena de *currículum ocult* propi de persones de cert estatus social, entre els quals l'activisme juvenil forma part de la trajectòria professional futura. Reprendrem aquesta reflexió una mica més endavant.

4 Les percepcions de la política

Fins ara hem repassat les qüestions relatives a la participació objectiva dels joves en política. En el present apartat, en canvi, exposem els elements cabdals relatius a la impressió subjectiva que els joves tenen de la política. Observem quina és la percepció que tenen de la política, així com la seva proximitat o llunyania tant cognitiva com emocional respecte d'ella.

En termes generals, la política no desperta un sentiment d'adhesió positiva. Això no obstant, la realitat s'allunya força de la caricatura que dibuixa els joves com un col·lectiu que "passa" de política. Les dades relatives a l'interès que els desperta la política són les que reflecteixen de manera més clara la posició dels joves. En relació amb això, en el qüestionari primer s'hi feia una pregunta relativa a l'interès que els desperta la política en general. La majoria del joves han respost que la política els interessa poc (39%) o gens (18,1%). Tot i així, més de 4 de cada 10 joves han dit que la política els interessa bastant o molt. Després s'hi preguntava si els interessa la política entesa com allò que passa en els àmbits social i polític a escala local, catalana, espanyola, europea i mundial. En aquestes preguntes, el volum de joves que ha respost estar-hi bastant o molt interessats ha fluctuat entre el 60% (àmbit europeu) i el 85% (Catalunya). L'interès per la política es dispara si aquesta no és considerada en el sentit més restringit del concepte.

A partir de les variables referides a la competència autopercebuda per comprendre la política, la freqüència amb què se'n parla, i l'interès per la política, hem realitzat una tipologia que sintetitza en quatre perfils de joves les diferents formes d'estar propers o distanciat de la política: els joves *pròxims* (21%), els *allunyats* (39,3%), els *que en parlen* (17,4%) i els *desencisats* (22,4%). Els *joves pròxims* són aquells que parlen habitualment de política, s'hi senten competents, i s'hi mostren interessats. Val a dir que entre aquests joves una part molt important té posicions crítiques envers la política institucional, per més que els sigui propera. Els *joves allunyats* són els que més es diferencien dels *pròxims*. No parlen de política, no s'hi senten competents, i no els interessa la política. Val a dir que part d'aquests joves sí que mostra interès per allò que passa a nivell social i polític en el seu entorn (especialment a escala local i catalana). Els *joves que en parlen* són aquells que mostren certa proximitat emocional a la política, però un allunyament cognitiu. Parlen de política, la poden trobar interessant o rellevant, però en canvi s'hi senten poc competents. Per contra, els *joves desencisats* es caracteritzen pel contrari. Mostren proximitat cognitiva, però allunyament emocional.

Els paràgrafs anteriors només pretenen reflectir la complexitat de les posicions juvenils envers la política. Més enllà d'aquesta heterogeneïtat, podem detectar elements transversals pròpiament juvenils. Entre aquests destacaríem, en primer lloc, el fort descrèdit de la política. La gran majoria dels joves es distancien de la política entesa en un sentit restringit, fins i tot si hi mostren interès o coneixement, o són políticament actius. El descrèdit i la

desafecció es manifesta de formes molt diferents, fins i tot oposades: pot cristal·litzar en la passivitat política més estricta o en formes d'activisme antisistema, i pot justificar-se mitjançant l'elaboració de matisats discursos ideològics, en la consideració de la política com quelcom propi del món dels adults – percepció d'alguns adolescents d'estatus social més baix-, o bé en oposicions més radicals i maniqueïstes.

5. Els replegaments retòric i ètic

A part de la desafecció com a característica comuna, hi ha dos "replegaments" més que permeten percebre dues tendències a la reinterpretació que es fa de la política a partir d'aquesta desafecció compartida. Val a dir que són tendències que operen sobretot entre el gruix principal dels joves, però no entre tots ells. Ni la minoria dels joves més allunyats de la política, ni la minoria dels joves més compromesos es veurien afectats per aquests replegaments, que hem anomenat *replegament retòric* i *replegament ètic*.

Per replegament retòric entenem la tendència que l'escepticisme amb què es mira la política i els polítics no dugui a un allunyament total, sinó a la reducció del camp d'acció política a l'àmbit dels debats i discussions informals. Els joves *replegats retòricament* són aquells que parlen de política, que la comprenen, però que limiten la seva acció política al debat amb els amics i a la crítica informal. Entre alguns joves aquest replegament retòric pot considerar-se fins i tot una forma d'acció transformadora; en d'altres, un desfogament necessari.

En canvi, el replegament ètic és aquell que trasllada l'acció política al terreny de les petites accions quotidianes. Ja sigui per desconeixement del camp polític, ja sigui per desencantament, la conceptualització que es fa de l'acció política remet a aquella idea del *pensa globalment, actua localment*. La conducció ètica de la pròpia vida quotidiana és vista com la millor forma d'acció transformadora global.

6. Els posicionaments juvenils en el camp polític

Fins aquest moment hem repassat les principals aportacions referides a les actuacions i percepcions polítiques dels joves catalans. Hem vist com la política és reconceptualitzada entre els joves a través de quatre replegaments: a) el replegament simbòlic, que fa de l'activisme polític de baixa intensitat – aquell que fan bona part dels joves – un llenguatge en l'autoposicionament identitari com a jove i com a individu; b) el replegament lúdic, que reubica els temps, els espais i els objectes de la política entre el gruix de la minoria dels joves activistes polítics; c) el replegament retòric, que reclou la política en un sentit més restringit a una temàtica de debat i discussió des d'un distanciament escèptic i desencantat; i d) el replegament ètic, que resitua el camp on és possible l'acció política en el terreny del comportament quotidià èticament correcte. Més enllà d'aquests replegaments, hi ha també un grup considerable de joves que se situen en la desafecció i la passivitat política més estricta.

L'aproximació que hem fet al camp polític, a través d'aquesta anàlisi, és més interpretativa que no pas descriptiva. Més que trobar i radiografiar diferents tipus de joves, hem volgut aproximar-nos a les transformacions de fons que pateix el camp polític des del punt de vista de les percepcions i les actuacions juvenils.

En el present apartat volem fer aquesta aproximació més descriptiva. Volem apropar-nos a una tipificació juvenil que situï els diferents col·lectius juvenils que podem trobar en funció del seu posicionament en el camp polític, tal com s'ha fet en la investigació que inspira el present article. En la recerca hem elaborat un mapa de les posicions juvenils dins de la participació i la política través d'una *anàlisi de correspondències*. Les diferents variables considerades per realitzar el mapa de posicionaments han estat: a) Intensitat i tipus d'actuació política no electoral; b) Afecció política; c) Interès per allò que passa en els aspectes social i polític en diferents àmbits territorials; d) Hàbits ètics; e) Pràctica electoral; f) Percepció d'efectivitat de diferents pràctiques polítiques; g) Posicionament en l'eix ideològic; h) Posicionament en l'eix d'adscripció nacional; i) Participació actual en entitats, grups i associacions.

En el mapa de posicionaments resultant hi situem 7 tipus de joves. És la tipologia de síntesi sobre els posicionaments juvenils en el camp polític. El nivell de diferenciació d'alguns dels tipus entre si – especialment els intermitjos – és força baix, i aquesta és una primera consideració a retenir. El tipus 1 – hem optat per no posar etiquetes a cada tipus per no reificar-ne una caracterització excessivament forçada – de joves (11,2%) es diferencia per ser especialment actiu i pròxim a la política – si bé no per això menys crític amb els polítics; és aquesta una característica transversal que s'expressa amb matisos diferents -, i el tipus 2 (17,7%) mostra un nivell d'activitat i proximitat mitjà. Els tipus 3 (14,7%) i tipus 4 (20%) es caracteritzen per mostrar una proximitat i activisme considerablement menor – actes molt puntuals, proximitat parcial a la política -, i els altres tres tipus exhibeixen per un distanciament molt major envers la política, que sembla derivar en un allunyament radical i amb connotacions de resistència simbòlic-ideològica en el tipus 6 (13,4%), i en canvi en un allunyament per manca d'aptitud cognitiva en el tipus 7 (10,6%) – que és aquell on hi trobem una proporció notabilíssima de joves d'origen estranger.

Taula 1. Posicionaments juvenils en el camp polític. Percentatges. Catalunya 2005

	%
Tipus 1	11,2%
Tipus 2	17,7%
Tipus 3	14,7%
Tipus 4	20,0%
Tipus 5	12,5%
Tipus 6	13,4%
Tipus 7	10,6%
Total	100%

Font: Participació, política i joves. (González, Collet i Sanmartín, 2007)

D'altra banda la distribució en l'estructura social de les posicions i disposicions juvenils envers la política no és equitativa. En termes generals, ens trobem que un major nivell d'estatus per adscripció familiar (recollida sobretot a través del nivell d'instrucció dels pares) i/o per adquisició personal (major nivell d'estudis, professió més prestigiada) correlaciona amb una actitud més propera a la política (també a la política institucional), tant en les seves vessants objectives (actuacions polítiques) com subjectives. A més, la correlació és acumulativa, de manera que quan més ben posicionat està l'individu a nivell d'estatus social a través de les diferents variables, més fàcil és que tingui actituds de proximitat a la política – que no necessàriament de simpatia envers la política institucional.

Taula 2. Posicionaments juvenils en el camp polític segons capital instructiu dels pares. Percentatges. Catalunya, 2005

Tipologia de posicionaments	CAPITAL INSTRUCTIU DELS PARES			Total
	Cap dels dos pares amb estudis postobligatoris	Almenys un pare amb estudis postobligatoris	Almenys un pare amb estudis universitaris	
Tipus 1	15,0	33,9	51,1	100%
Tipus 2	28,2	39,1	32,7	100%
Tipus 3	30,3	34,6	35,1	100%
Tipus 4	35,8	42,4	21,8	100%
Tipus 5	48,4	36,1	15,4	100%
Tipus 6	52,7	32,5	14,8	100%
Tipus 7	34,0	33,0	33,0	100%
Total	34,7	36,7	28,6	100%

Malgrat això, la innegable correlació entre estatus i afeció política tendeix a ocultar que els joves més propers (els del tipus 1) són una minoria i, encara més, són també minoria entre els joves de més estatus social. Així, la majoria dels joves del tipus 1 han estudiat o estudien a la universitat, i/o tenen pares que han estudiat a la universitat; però la immensa majoria dels joves que estudien a la universitat, i/o tenen pares que hi han estudiat, no els trobem

en el *tipus 1*. La mateixa reflexió podem fer relació amb tipus de joves més radicalment desafectes. La majoria dels joves, sigui quina sigui la seva posició estructural, els trobem en les posicions intermèdies, en les tipologies objectivament poc diferenciades.

En canvi, les diferències operen de manera molt intensa a dos nivells. D'una banda, les minories més extremes correlacionen clarament amb posicions d'estatus molt diferenciades, de manera que la seva situació extrema, i per tant especialment visible, "contamina" la percepció subjectiva dels joves, que tendeix a una certa dicotomització maniqueïsta. Els joves que s'autoperceben com a "compromesos" tendeixen a estar en situacions d'estatus social privilegiades, i identifiquen els joves "que passen" de política com aquells que més es diferencien d'ells per la seva actitud existencial. Així, per exemple, ens caracteritzaven els joves "que passen" com aquells que comencen a treballar més joves perquè volen guanyar diners tan aviat com els és possible, o bé com aquells que només tenen com a objectiu a la vida sortir de festa tot el cap de setmana. Per contra, els joves en posicions de menor estatus social tendeixen a veure els joves en situacions de més privilegi com aquells que es comprometen en qüestions polítiques, si bé aquest reconeixement no sempre és interpretat com una dedicació altruïsta i desinteressada.

D'altra banda, aquest dibuix dicotòmic, que té a veure amb la sobrevisualització dels tipus extrems de joves, es correlaciona amb aquelles actuacions de baixa intensitat que hem anomenat *replegament simbòlic*. El replegament simbòlic, com ja havíem apuntat, opera en una dimensió perceptiva que divideix el mapa mental juvenil en els joves "que passen de tot" i els que no. És una divisió que té relació amb el pla estructural, i posiciona força els joves en funció del seu estatus. Val a dir, això sí, que la situació no és d'una dualitat posicional extrema, per la senzilla raó que bona part dels joves no poden ser identificats inequívocament amb posicions d'estatus elevades o baixes, sinó que els trobem en situacions intermèdies. En tot cas, és interessant com aquesta dualització juvenil tendeix a ser interpretada en termes de posicionament ideològic pels joves que s'autoperceben com a políticament actius (els simbòlicament replegats), mentre que els joves més distanciatos de la política tendeixen a interpretar-la més en termes de la posició pròpia i aliena dins de l'estructura social. Els primers tendeixen a caure en un cert reduccionisme individualitzador (tot assenyalant que els joves es divideixen entre els que es comprometen o "passen" depenent de decisions personals), i els segons en un reduccionisme ambientalista (tendeixen a interpretar que els joves s'interessen o no per la política o per la participació depenent del món en què es mouen, de qui són els seus pares i de si han estudiat o no).

Com ja s'assenyala en el paràgraf anterior, els diferents replegaments no són independents de la posició estructural de les persones. Ja veiem com el *replegament simbòlic*, tot i assenyalant pràctiques poc diferenciades, afecta el gruix de la població juvenil que s'autopercep com a compromesa i que es diferencia dels que "passen". Una part molt significativa dels joves universitaris activen aquest replegament, que es correlaciona amb les altres posicions estructurals que remet a situacions existencials més afavorides. En bona mesura podem identificar aquest replegament amb el *tipus 2* de la tipologia de síntesi (tot i que també amb el *tipus 3*, *tipus 4*, i fins i tot amb el *tipus 5*).

Els joves afectats pel *replegament lúdic* són bona part de la minoria juvenil políticament més activa. Són joves que podem identificar amb el *tipus 1* de la tipologia de síntesi (els més actius i compromesos), i com en el cas anterior tendim a trobar-los entre els joves amb posicions socials més afavorides. A més, solen ser joves que s'identifiquen, en els eixos d'adscripció ideològica esquerra-dreta i d'adscripció nacional, amb les categories *ser d'extrema esquerra*, *ser només català*, o *ser ciutadà del món*.

Quant al *replegament retòric*, remet a una mena de desencantament polític que, si bé també és correlaciona amb posicions d'estatus més privilegiades, ho fa amb menys força que els dos replegaments anteriors. El *replegament retòric* és més present en joves que han passat per la universitat o que encara hi són. És un replegament informat, que afecta els joves que tenen la política com a tema de conversa – i per a molts joves universitaris ho és -. Però també es caracteritza per ser un replegament més masculí que femení, més propi dels joves de més edat, i més present a les grans ciutats – especialment Barcelona.

En canvi, el *replegament ètic* és més fàcilment identificable en pobles de petites dimensions i en les noies. Recordem que per replegament ètic entenem la major preocupació per la incidència activa en les petites qüestions quotidianes amb què l'individu considera que posa el seu petit gra de sorra a la transformació del món. El tipus d'actitud que comporta sintonitza millor amb algunes característiques de l'*habitus* femení tradicional – que roman

com a substrat inconscient en les formes de fer actuals - que no pas amb el masculí; és per això en els replegaments retòrics i ètics trobem una de les principals reminiscències històriques de les desigualtats de gènere. La valoració del treball invisible i quotidià remet a l'esfera privada i domèstica, mentre que la manifestació discursiva guarda una clara sintonia amb la presència pública tradicionalment reservada als homes. Un altre àmbit on es detecta aquesta mateixa distribució diferencial per raó de gènere que guarda ressonàncies amb l'organització tradicional de la vida en *món públic-masculí* i *món privat-femení* el trobem en l'assumpció de responsabilitats polítiques entre la minoria de joves políticament més actius. El cert és que no hi ha massa diferències en el percentatge de nois i noies que pertanyen a grups d'activisme polític. Però més enllà d'aquesta homogeneïtat aparent - altrament reveladora de la creixent igualació entre ambdós sexes- mentre que les noies tendeixen més a assumir tasques invisibles, d'organització i de gestió interna, els nois tendeixen més a l'assumpció de tasques de representació pública de les institucions i organitzacions on militen.

7. El català en el posicionament polític juvenil

En la tendència dels joves a situar-se en els grups més propers o més allunyats de la política, hi ha un conjunt de variables que tenen un potent pes explicatiu. Són les variables que remetent a la intensitat en l'*ancoratge de catalanitat* dels subjectes.

Per "ancoratge de catalanitat" entenem aquelles variables que tenen a veure amb elements objectius compartits que afavoreixen que l'individu s'autopercebi i sigui percebut pels altres com a integrant d'això tan controvertit que és "la catalanitat". En el marc de la nostra recerca, els ancoratges són dos: la llengua parlada durant la infància i la procedència personal i familiar dels joves (Catalunya, resta d'Espanya o l'estranger). L'ancoratge de catalanitat el marca l'ús preferencial del català a la infantesa i haver nascut, el jove i/o els seus pares, a Catalunya; és a dir, l'arrelament lingüístic i familiar a Catalunya. És una apropiació del concepte de catalanitat a què donem un sentit eminentment analític.

Per tant, volem advertir que és aquest un ús *sui generis* del concepte *catalanitat*, que no té res a veure amb les consideracions polítiques o normatives sobre quins es poden considerar usos propis de la catalanitat i quins no, més enllà de la llengua catalana. En aquest sentit, defugim la demarcació de la catalanitat a partir d'altres usos culturals, folklòrics i artístics. Certament, hi ha usos culturals més fàcilment identificables - i identificats per la majoria de la població - com a catalans, però a parer nostre no són marcadors operatius de catalanitat. A nivell social, hom pot ser considerat o no català per part dels ciutadans - i per ell mateix - en funció dels seus usos lingüístics, però no en funció de si balla sardanes o no. Per tant, no considerem aquests usos com a ancoratges de catalanitat no només per la seva difícil operativització analítica, sinó també per consideracions conceptuales.

Tampoc entenem per ancoratge de catalanitat el sentiment d'adscripció percebuda, perquè el que volem percebre és aquells elements adscrits a l'individu que el situen en una posició de l'estructura social que no depenen d'ells, sinó a les quals són adscrits més enllà de la pròpia voluntat. Els usos lingüístics a la infantesa o la pròpia procedència o la familiar no depenen de decisions subjectives, per això són ancoratges. Amb tot, la catalanitat "flota" més enllà d'aquests ancoratges objectius, de manera que les persones poden percebre's i ser percebudes com a representants de la catalanitat més enllà de la seva procedència o llengua d'infància, ja sigui pels usos lingüístics que tinguin amb posterioritat, ja sigui per la percepció subjectiva que tinguin de la seva adscripció nacional i cultural.

En qualsevol cas, emprem la idea d'ancoratge perquè hem observat que llengua d'ús a la infància i la procedència expliquen posicionaments polítics diferencials entre els joves. L'ancoratge de catalanitat explica tant o més que l'estatus social les diferències en les pràctiques i percepcions polítiques dels joves. Així, tot el que en l'apartat anterior hem dit en relació amb les variables que remetent a l'estatus social, opera igual en relació amb les variables que ancoren els subjectes en la catalanitat. A major nivell d'ancoratge, més possibilitats hi ha que els joves estiguin propers a la política. El principal interès d'això rau en el fet que part d'aquesta influència és independent de l'estatus social, mesurat sobretot a partir dels nivells d'instrucció de les famílies i dels propis joves -i de la seva posició laboral-. És a dir, que tot i que l'ancoratge de catalanitat correlaciona amb l'estatus en l'explicació dels posicionaments en el camp polític juvenil, part de la influència de les variables

d'ancoratge no es deuen a aquesta correlació. És quelcom que l'anàlisi a partir dels models de regressió permet posar de manifest.

Certament, el nivell d'instrucció és un indicatiu indirecte i equívoc de l'estatus social. L'estatus social depèn d'altres variables com les relacionades amb la classe social (capital i rendes familiars, tipus d'ocupació, etc.). En aquest sentit, és possible que rere les variables relatives a l'ancoratge de catalanitat s'hi escolin qüestions relatives a l'estatus social que la variables relatives al nivell d'instrucció no aconseguen copsar.

Malgrat això creiem que la contundència dels resultats és prou gran com per estar evidenciant que no tot és estatus rere els posicionaments polítics dels joves. Hi ha altres qüestions estructurals que expliquen aquests posicionaments. En aquest sentit, ens atreviríem a dir que el gruix de les variables relatives als posicionaments polítics que hem analitzat en la investigació són indicis d'un eix estructurador de la posició social dels individus: la *centralitat social* que opera com un segon eix vertebrador de l'estructura social. La nostra interpretació és que les variables d'ancoratge de catalanitat remetent de manera força clara a aquest segon eix estructurador de les posicions en l'estructura social, el que situa els subjectes en posicions més centrals o més perifèriques de l'estructura social.

Entenem per centralitat social la capacitat per comprendre de manera immediata i irreflexiva els diferents entorns institucionals que conformen el teixit relacional, organitzatiu i comunicatiu que dota de sentit la vida col·lectiva més enllà del grup de les persones amb què mantenim relacions cara a cara. Per tant, la centralitat condiona la capacitat per descodificar i comprendre, primer, i sentir com a propis, després, els diferents marcs sociopolítics en què l'individu es mou. Val a dir que "sentir com a propis" implica poder-hi ser crític o distanciar-se'n expressivament, no només adherir-s'hi acríticament.

El cert és que el concepte de centralitat posicional és problemàtic, perquè és difícil discernir quin és el "teixit relacional, organitzatiu i comunicatiu" que, en cas de ser compartit, dota de sentit la vida col·lectiva. De fet, una de les característiques del món modern és desdibuixar aquest marc institucional de referència compartit per tots els individus. Tot i així, creiem que existeix un gruix d'institucions - formals i informals - i normes socials - implícites i explícites - que marquen un gruix de *donats per descomptat* compartits que faciliten la vida social amb els desconeguts i l'orientació quotidiana dels individus en tota situació no habitual gràcies a les tipificacions predeterminades de l'acció.

De fet, la nostra interpretació és, com apuntàvem amb anterioritat, que el no allunyament total de la política és un dels millors indicadors d'aquest posicionament central o perifèric en el teixit social. Així, de fet, l'allunyament de la política és l'indicador de quelcom molt més bàsic: l'allunyament del marc institucional en un sentit més genèric. Recordem aquí que entenem l'allunyament en un sentit profund, com la incapacitat per reconèixer i identificar res del que remet al concepte de "política". És quelcom que afecta una minoria dels joves, en aquest sentit radical.

Els ancoratges de catalanitat no són l'únic element que afavoreix la centralitat o perifèria en la posició social dels individus. De fet, les variables d'estatus social també poden ser interpretades com a indicatives de major o menor centralitat social, ja que no només remetent a posicions jeràrquiques diferents en l'estructura social. En tant que indicadors jeràrquics, les variables d'estatus social ens parlen de les possibilitats desigualment distribuïdes per fruit de les possibilitats de gaudi material o per ocupar llocs de rellevància social a diferents nivells (aquest seria l'eix d'ordenació vertical de l'estructura social). A la vegada, però, les variables d'estatus social també són indicatives de les majors possibilitats dels individus per estar en posicions socials centrals o perifèriques, atès que quan millor situat s'està en la jerarquia social, més fàcil és desenvolupar aquestes capacitats de reconeixement dels diferents entorns socials significatius. L'eix vertical (distribució desigual de les possibilitats de gaudi material) i l'eix horitzontal (el que he anomenat *centralitat social*) solen anar associats en els individus, atès que la distribució de recursos cognitius i de recursos per gaudir i posicionar-se socialment solen provenir de les mateixes institucions i processos de socialització. Són, però, eixos analítics diferenciats i que, com veiem, tenen comportaments autònoms.

Així doncs, els ancoratges de catalanitat també són indicatius de major o menor centralitat, i ho són amb tanta o més capacitat explicativa que les variables d'estatus social. De fet, a nivell explicatiu sovint apareix com a més influent que el propi estatus social. En els models de regressió, tant la llengua parlada com la procedència assenyalen sistemàticament el mateix. Tant els que parlaven més en català durant la infantesa com els joves nascuts a Catalunya fills de pares nascuts a Catalunya tendeixen a mostrar-se més participatius i més propers a la política. La nostra interpretació és que l'arrelament en les xarxes relacionals i el reconeixement dels entorns institucionals – tant referits a les organitzacions socials com als marcs relacionals quotidians – com a referents propis expliquen aquesta major tendència a la centralitat social dels joves ancorats en la catalanitat. Tant la procedència com la llengua esdevenen elements centrals en la facilitat pel reconeixement i posicionament en els entorns institucionals i, per tant, en el posicionament dins del camp de la política – malgrat siguin afectats per un o més dels replegaments exposats.

A més, els joves tendeixen a identificar amb més facilitat la correlació entre posicionament polític i els ancoratges de catalanitat que entre posicionament polític i estatus social. Ras i curt: per als joves més desafectes és tant o més fàcil identificar els joves políticament compromesos com a "catalinos" – catalanoparlants d'ascendència catalana – que no pas com a joves d'estaments privilegiats (trobem altres referències d'això en l'article de Roger Martínez en aquest mateix monogràfic). A més, tot i que la influència d'ambdós elements pot ser considerada com a independent, ja hem assenyalat com s'hi dona una *influència acumulativa*, ja que els ancoratges de catalanitat i el posicionament en posicions d'estatus privilegiades tendeixen a correlacionar.

Taula 3. Posicionaments juvenils en el camp polític segons llengua habitual parlada en la infància. Percentatges. Catalunya 2005ç

Tipologia de posicionaments	LLENGUA HABITUAL PARLADA EN LA INFÀNCIA				
	Català	Castellà	Totes dues	Altres	Total
Tipus 1	48,4	22,0	21,7	7,9	100%
Tipus 2	57,5	17,3	24,5	0,7	100%
Tipus 3	26,1	47,7	19,7	6,4	100%
Tipus 4	48,8	28,6	22,3	0,3	100%
Tipus 5	29,1	43,4	26,5	1,0	100%
Tipus 6	7,6	67,7	14,1	10,6	100%
Tipus 7	2,7	50,9	2,1	44,3	100%
Total	34,3	38,0	19,6	8,1	100%

Font: Participació, política i joves. (González, Collet i Sanmartín, 2007)

És especialment interessant la col·linalitat explicativa existent entre la variable de procedència, que remet a la posició "objectiva", material, d'adscripció dels individus en les xarxes relacionals – en tant que mostra, *grosso modo*, fins a quin punt la seva inserció en les mateixes és recent o arrelada, o de fàcil arrelament per la facilitat cultural per inserir-s'hi – i la lingüística, que ens parla dels usos socials dels individus – per tant, a una adscripció cultural, *superestructural*. Una de les portes que deixa oberta la recerca és aprofundir, més enllà de la col·linalitat general, en allò que passa en aquells individus en què una i altra posició no són parelles. Ens referim a aquells individus familiarment arrelats a Catalunya però castellanoparlants, o aquells individus relativament nouvinguts però catalanoparlants – ja sigui a la infància, ja sigui posteriorment. Altrament seria interessant abordar la situació d'aquelles persones que, no provenint d'entorns d'adscripció catalanoparlant, adquireixen el català com a llengua habitual durant la joventut; és a dir, aquells que "s'ancoren en la catalanitat" a través de la pràctica lingüística després de la infància.

Aquesta anàlisi ens permetria abordar una pregunta d'importància cabdal: fins a quin punt el català esdevé *una barrera cultural* a la identificació amb la política i, més genèricament, en els entorns socials i institucionals de Catalunya, o més aviat és *una drecera cultural* en aquesta identificació. La llengua pot esdevenir, a nivell simbòlic, un *artefacte cultural* que enquisti els individus en situacions de desarrelament i no reconeixement del propi protagonisme sociopolític en l'entorn català – i per extensió, en tot entorn sociopolític, o pel contrari, facilitar la transició a aital arrelament i reconeixement, tot accelerant el que Salvador Cardús anomena la *dissolució de la condició d'immigrant* (Cardús, 2005).

Possiblement el català pot generar tant un com altre efecte. De fet, segons quines manifestacions de resistència envers les institucions semblen manifestar-se amb especial contundència entre joves catalans, nascuts a Catalunya, però castellanoparlants i amb un estatus familiar i laboral baix. Són joves que s'ubiquen en el *tipus 6 de la tipologia de síntesi*. En aquests casos – i també en part dels joves castellanoparlants no afectats per aquesta desafecció total, sinó pel *replegament retòric* – allò que és vist com l'entorn de la política desacreditada sovint va més enllà dels partits polítics i l'administració. Per proximitat identificativa, "contamina" de desafecció qualsevol manifestació política, fins i tot les antiinstitucionals i crítiques – moltes d'elles encapçalades per joves catalanoparlants i amb situacions d'estatus no desafavorides del *tipus 1-*, i també la llengua catalana, artefacte cultural amb què s'expressa aquest món ampli d'allò polític, d'allò institucional, d'allò "políticament correcte", a vegades, malgrat les aparences de radicalitat. En la percepció subjectiva de determinats joves tot forma part d'un mateix conglomerat institucional contra el qual es rebel·len o mostren una desafecció reactiva.

Com a artefacte cultural, la llengua és objecte d'adhesions i aversions emocionals, Aquestes depenen, en bona mesura, del tipus de *ressonàncies associatives* de l'artefacte; en el nostre cas, el català. El català té diferents ressonàncies polítiques, Entre bona part dels joves catalans més polititzats, el català és objecte de defensa política. Per aquests joves, la llengua de l'administració és la de l'estat central: el castellà. Per molts altres joves, en canvi, ni el català ni el castellà són objecte de defensa política explícita. Pels catalanoparlants, en general el català no ressona a llengua institucional, però per bona part dels castellanoparlants d'origen el català sí que ressona a llengua institucional, i per tant sol associar-se al tipus de connotacions negatives que té el món d'allò que forma del món institucional – convencions imposades per les estructures de poder de les quals en són marcadament desafectes. Val a dir que en aquest primer moment les ressonàncies negatives del català no tenen tant a veure amb el fet que sigui identificat amb el món de la política, sinó amb la seva identificació, durant la infància i adolescència, amb l'àmbit més genèric de les institucions formals – l'escola, l'administració local - i del món convencional. En bona mesura, l'adolescència es construeix culturalment en oposició a tot allò que sona a convencional i formal - l'estudi de González, Alegre i Benito, sobre la publicitat dirigida a infants, adolescents i joves n'és una bona exemplificació (2006) - i el català hi pot estar associat. La cita d'una noia universitària provinent d'un barri obrer castellanoparlant mostra aquest paper simbòlic que juga el català:

Jo sí que he diferenciat molt el que són amics de la universitat i amics del barri (...) però és que per nassos... el nostre barri és... més d'immigrants, som d'un barri que... nosaltres som les úniques que parlem català i ens diuen les "piges" perquè anem a la universitat, amb això t'ho dic tot... Jo li dic a una de les amigues del meu barri que vaig al teatre i és que es riu de mi, jo no li puc dir a una de les meves amigues que tinc que veure una obra de teatre o que anem a un museu... i no vol dir que totes les vegades que vaig amb les meves amigues d'aquí [de la Universitat] vagi a veure un museu...

Cecília, universitària catalana

En molts casos, però, les ressonàncies són subjacents, no cristal·litzen en ideologies de desafecció lingüística. Entre bona part dels adolescents castellanoparlants, especialment aquells que no conviuen quotidianament amb adolescents catalanoparlants, el català és una llengua que més aviat pot generar cert rebuig per les associacions subjacents que s'hi fan, però són associacions preconscients. En el pas de l'adolescència a la joventut, i posteriorment a l'adulthood, aquestes ressonàncies poden consolidar-se en ideologies de resistència, dissoldre's, i fins i tot invertir el seu to. Les adhesions lingüístiques adolescents, molts cops reforçades per espais de consum i d'oci vehiculats en castellà, no són irreversibles. El trànsit al món del treball, a la universitat, o bé tenir fills, solen comportar canvis contextuals que poden generar reversibilitats emocionals o consolidacions ideològiques.

El cas de la universitat és especialment interessant, en el marc del present article, perquè ens permet parlar d'experiències relatades en els grups de discussió. La universitat és, per a molts joves castellanoparlants, el primer context en què es té contacte horitzontal habitual amb un grup d'individus que parlen en català percentualment elevat. Hem entrevistat joves que aquest contacte ha neutralitzat les ressonàncies negatives del català (o bé consolidat

ressonàncies positives minoritàries en els seus entorns infantils), i altres, en canvi, on aquestes han cristal·litzat en discursos de resistència lingüística. Les dues cites següents, de dues noies universitàries provinents d'entorns castellanoparlants, exemplifiquen aquestes dues tendències que generen la immersió en un entorn, l'universitari, (percebut com a) majoritàriament catalanoparlant.

[Des de que estudio a la Universitat] jo sí que ho he notat... em noto molt més d'esquerres i molt més catalanista... molt més... (...) al meu barri són immigrants d'Espanya però representa que no són catalans i això es nota molt (...) jo sempre m'he estimat Catalunya i he tendit al catalanisme, però venint aquí, encara més. I ells es mantenen neutrals, o cap l'altra banda, més *fatxilles*... i no només amb temes de Catalunya, amb la immigració mateix... jo considero que sóc més tolerant, no sé per què, no sé si perquè tinc més informació, o perquè tinc uns altres valors (...)

Cecilia, universitària catalana

Antes de venir a la universidad no creía en la política. Luego, estaba como analizando lo que valía la pena, escuchaba pero no decía nada. Yo creo que mucha gente dice, "pasa esto, y...". por ejemplo lo del catalán, o lo de la policía. Yo no hablo catalán pues porque soy de Hospitalet y por mil cosas. Y aquí pues cantidad de gente que te dice "pues tu, per què no parles català, que si no se què, que si no se cuantos". Y con la policía igual. Mi novio es mosso d'escuadra, y aquí todo el mundo critica a la policía generalizando, ¡y diciendo unas barbaridades! La gente dice que no hay que generalizar, pero que todo el mundo generaliza. No me situo en un sitio claro, porque depende... (...) Estic com perduda, ¿no? ¿Qué es lo que tengo que hacer? Porque a mi en un día, hasta siete personas me han llegado a decir, y en situaciones distintas. ¿por què no hablas catalán? Pero lo primero que me dicen. "-¿Como te llamas?" "-Míriam" "-¿Porqué no hablas catalán?". Pues porqué no me da la gana, ya, al final. No porqué no me gusta, sinó porqué no me da la gana, porqué no quiero, ya, al final. No sé, a mi todo esto me ha hecho pensar que la gente protesta mucho, pero que al final hacen lo mismo, ¿sabes? Por eso que al final ya pienso "sí, sí, dime lo que quieras, que yo seguiré pensando lo mío".

Míriam, universitària catalana

El català pot esdevenir una llengua de prestigi, que s'assumeix com a pròpia en tant que s'abandonen les posicions més antiinstitucionals pròpies de la primera joventut, o pot esdevenir el principal marcador cultural de tots aquells joves que, rere l'aparença de radicalitat política, formen part dels grups socials privilegiats dels quals et vols diferenciar.

En bona mesura, l'experiència personal de cada individu decanta que la balança s'inclini en una direcció o altra, i que la llengua, per tant, quedi neutralitzada, o no, com a manifestació d'allò a què el gruix dels joves mostren desafecció: el món de la política institucional.

8. Bibliografia

ANDUIZA, E.; BOSCH, A. (2004). *Comportamiento político y electoral*, Barcelona, Ariel.

BARBERÀ, O.; BARRIO, A.; RODRÍGUEZ, J. (2002). *Els militants de les organitzacions polítiques juvenils a Catalunya*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

BOURDIEU, P. (1988). *La distinción*, Taurus, Madrid.

BENDIT, R. (2000). «La participación social y política de los jóvenes en los países de la UE», a S. Balardini (ed). *La participación social y política de los jóvenes en el nuevo siglo*, Buenos Aires, CLACSO.

- BENEDICTO, J.; MORÁN, M. L. (2005). *Aprendiendo a ser ciudadanos. Experiencias sociales y construcciones de la ciudadanía entre los jóvenes*, Madrid, INJUVE.
- BERGER, P.; LUCKMANN, T. (1988). *La construcción social de la realidad*, Barcelona, Herder.
- CARDUS, S (ed). (2005) *Els terrassencs del s.XX. Immigració, identitat i canvi*. Barcelona, Lunwerg edituorsi Diari de Terrassa.
- DIVERSOS AUTORS (2002). *Joves i valors. Els joves catalans en l'enquesta europea de valors*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- ESTRUCH, J.; CARDÚS, S. (1984). *Les enquestes a la joventut de Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- FONT, J. (2002). «Els joves i la política: i si no fossin tan diferents?», a Diversos autors (ed). *Joves i valors. Els joves catalans en l'enquesta europea de valors*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- FUNDACIÓ FERRER I GUÀRDIA (1999). *Joves i participació a Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- FURLONG, A.; CARTMEL, F. (2001). *Els contextos canviants de la joventut*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- GONZÀLEZ, I.; COLLET, J.; SANMARTIN, J. (2007). *Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana*.
- INGLEHART, R. (1991). *El cambio cultural en las sociedades avanzadas*, Madrid, CIS-Siglo XXI.
- LIPOVETSKY, G. (1992). *El crepúsculo del deber*, Barcelona, Anagrama.
- MARTÍNEZ, R.; GONZÁLEZ, I.; DE MIGUEL, A. (2005). *Cultura i joves*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- MEGÍAS, E. (coord). (2006). *Jóvenes y política: el compromiso con lo colectivo*, Madrid, INJUVE.
- PRIETO, R. (1999). *Tendencias del asociacionismo juvenil en los 90*, Madrid, INJUVE.
- PUTNAM, R. (1993). *Per a fer que la democràcia funcioni*. Barcelona, Proa.
- PUTNAM, R. (2001). *Solo en la bolera. Colapso y resurgimiento de la comunidad norteamericana*, Galaxia, Vigo.
- SERRACANT, P. (2001). *Viure al dia. Condicions d'existència, comportaments i actituds dels joves catalans*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.

Publicacions a Internet

DIVERSOS AUTORS (2005). «Propostes sobre la participació estudiantil a les universitats». Propostes i conferències de la jornada sobre participació estudiantil a les universitats organitzada pel DURSI.

http://www10.gencat.net/dursi/generados/catala/universitats/recurs/doc/jornada_mferrer.pdf)

GONZÁLEZ, I.; ALEGRE, M. A.; BENITO, R. (2006). *De nens exigents i joves lliures. El corpus normatiu subjacent en la narrativitat publicitària.* (<http://www.audiovisualcat.net/recerca/nensijoves.pdf>)

Isaac González i Balletbó
Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP)
Universitat Autònoma de Barcelona
igonzalezbal@uoc.edu